

6. **Нова** Чорноморська стратегія ЄС: нові виклики і перспективи для регіону стратегії // Євробюлетень. – 2011. – № 2. – С. 6 – 7.

7. **An EU Strategy for the Black Sea.** European Parliament Resolution of 20 January 2011 on an EU Strategy for the Black Sea (2010/2087(INI)) // Official Journal of the European Union. – 11.05.2012. – С 136 E/81.

8. **Black Sea Synergy – a New Regional Cooperation Initiative.** Communication from the Commission to the Council and the European Parliament // Commission of the European Communities. – Brussels, 2007. – 13 p.

9. **Dinan D.** Ever Closer Union. An Introduction to European Integration / D. Dinan. – 4-th ed. – London : Lynne Reinner Pub, 2010. – 619 p.

10. **European Union Strategy for Danube Region.** Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions // European Commission. – Brussels, 2010. – 15 p.

11. **Partnership E.** Communication from the Commission to the European Parliament and the Council // Commission of the European Communities. – Brussels, 2008. – 14 p.

12. **Popescu N.** The Limits of Enlargement-lite: European and Russian Power in the Troubled Neighbourhood / Nicu Popescu, Andrew Wilson. – Cambridge : ECFR, 2009. – 64 p.

13. **Sedelmeier U.** Enlargement. From Rules for Accession to a Policy Towards Europe / Ulrich Sedelmeier // Policy-Making in the European Union / ed. by H. Wallace, M. A. Pollack and A. R. Young ; edition 2010. – New York : Oxford University Press, 2010. – P. 402 – 428.

List of references

1. **Dzherdzh S.** Ukraina ta Polshcha – stratehichni partnery / S. Dzherdzh // Ekon. chasopys. – 2005. – № 7 – 8. – S. 19 – 20.

2. **Yevrosoiuz** zaproponuvav Stratehiiu dlia Dunaiskoho rehionu // Yevrobiuletten. – 2011. – № 1, sichen. – S. 7.

3. **Kopiika V. V.** Teoretychnyi ta praktychnyi vymiry rozshyrennia Yevropeiskoho Soiuzu : avtoref. dys. ... d-ra polit. nauk : 23.00.04 / Kopiika Valerii Volodymyrovych ; Kyiv. nats. un-t im. T. Shevchenka. – K., 2004. – 49 s.

4. **Kostiuchenko Ya. M.** Pravove rehuliuвання spivrobitnytstva Ukrainy i Yevropeiskoho Soiuzu : avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.11 / Kostiuchenko Yaroslav Mykolaiovych; Kyiv. nats. un-t im. T. Shevchenka. – K., 2010. – 18 s.

5. **Motsik A.** Vostochnoe partnerstvo – dopolnitelnyiy shans na sblizhenie s ES / A. Motsik // Zerkalo nedeli. – 2009. – № 15. – Rezhim dostupa : www.zn.ua/1000/1550/66037.

6. **Nova** Chornomorska stratehiiia YeS: novi vyklyky i perspektyvy dlia rehionu stratehii // Yevrobiuletten. – 2011. – № 2. – С. 6 – 7.

7. **An EU Strategy for the Black Sea.** European Parliament Resolution of 20 January 2011 on an EU Strategy for the Black Sea (2010/2087(INI)) // Official Journal of the European Union. – 11.05.2012. – С 136 E/81.

8. **Black Sea Synergy – a New Regional Cooperation Initiative.** Communication

from the Commission to the Council and the European Parliament // Commission of the European Communities. – Brussels, 2007. – 13 p.

9. **Dinan D.** Ever Closer Union. An Introduction to European Integration / D. Dinan. – 4-th ed. – London : Lynne Reinner Pub, 2010. – 619 p.

10. **European Union Strategy for Danube Region.** Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions // European Commission. – Brussels, 2010. – 15 p.

11. **Partnership E.** Communication from the Commission to the European Parliament and the Council // Commission of the European Communities. – Brussels, 2008. – 14 p.

12. **Popescu N.** The Limits of Enlargement-lite: European and Russian Power in the Troubled Neighbourhood / Nicu Popescu, Andrew Wilson. – Cambridge : ECFR, 2009. – 64 p.

13. **Sedelmeier U.** Enlargement. From Rules for Accession to a Policy Towards Europe / Ulrich Sedelmeier // Policy-Making in the European Union / ed. by H. Wallace, M. A. Pollack and A. R. Young ; edition 2010. – New York : Oxford University Press, 2010. – P. 402 – 428.

Надійшла до редколегії 14.04.14

УДК 35

Костянтин МАШЕНКОВ

Донецький державний університет управління

КОНЦЕПТ «ЕКОЛОГІЧНА ДЕРЖАВА» В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

Аналізується змістовне поле поняття «екологічна держава». Обґрунтовується необхідність уточнення концептуальних меж тлумачення терміна «екологічна держава» в контексті координат «проєкологічна держава» – «контрекологічна держава». Пропонуються критерії визначення міри екологічності та контрекологічності держави на сучасному етапі державотворення.

Ключові слова: екологічна держава, екологічне суспільство, екосфера держави, державне цілепокладання.

Константин Машенков. Концепт «экологическое государство» в контексте современного государственного строительства

Анализируется содержательное поле понятия «экологическое государство». Обосновывается необходимость уточнения концептуальных границ толкования термина «экологическое государство» в контексте координат «проэкологическую государство» – «контрэкологическое государство».

© Машенков К. А., 2014

Предлагаются критерии определения степени экологичности и контрэкологичности государства на данном этапе государственного строительства.

Ключевые слова: экологическое государство, экологическое общество, экосфера государства, государственное целеполагание.

Kostyantyn Mashnenkov. The concept «ecological state» in the context of the modern state building

The meaningful field of the notion «ecological state» is analyzed. The necessity of the definition of conceptual limits of interpretation of the term «ecological state» in the context of «pro-ecological state» – «counter-ecological state» is substantiated. The criteria of the definition of the limits of ecology and counter-ecology of the state on the modern stage of the state building are offered.

Key words: ecological state, ecological society, ecosphere of the state, state objectives setting.

Поняття «екологічна держава» останніми роками все частіше фігурує у світовій практиці державотворення. У міжнародній практиці існує також прецедент введення його до конституції, як це має місце в Чорногорії, де у ст. 1 Основного Закону цієї країни розбудову «екологічної держави» закріплено як конституційний імператив державотворення [12]. У цьому аспекті Чорногорія пішла ще далі за інші європейські країни, у конституційній практиці яких містяться лише безпосередні положення «екологічного спрямування» (наприклад, у ст. 20а Основного Закону ФРН, ст. 55 Конституції Словацької Республіки тощо). Однак саме набуття країнами статусу «екологічних», на думку професора Франкфуртського університету Р. Штайнберга, є мейнстрімом сучасного державотворення і найбільше відповідає сучасним тенденціям розвитку конституційної держави [10, с. 66].

Зазначені тенденції впливають і на розвиток конституційного процесу в Україні. Як зазначає суддя Конституційного Суду України П. Стецюк, «наявність у тексті Основного Закону положень статті 16, відповідно до якої забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України є обов'язком держави, та статті 50 Конституції України (конституційне право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та гарантії вільного доступу до інформації про стан довкілля) дає підстави стверджувати про можливе декларування України також державою „екологічною“» [10, с. 66]. Це цілком відповідає загальносвітовій еволюції сучасного конституціоналізму, яка виразно прямує в бік посилення його екологізації [6].

Останніми роками під час обговорення питань про внесення змін до Конституції України висуваються пропозиції щодо введення конституційного імперативу розбудови екологічної держави на

теренах нашої країни. Зокрема, таке питання порушувалося на засіданнях Конституційної Асамблеї України. Однак у процесі дискусій один з учасників, В. Л. Федоренко, слушно звернув увагу на таке: «Я хотів би зазначити, що необхідно в остаточній редакції прийняти рішення щодо єдності самої термінології і категоріального апарату. Приводжу такі приклади. З'являється термін „екологічна держава“, який не знаходить ніде розшифровки в першій частині» [9].

Проведений аналіз публікацій, де вживається поняття «екологічна держава», показав, що його зміст описується надто нечітко, фрагментарно або надто загальними характеристиками. У цьому контексті цілком слушним видається думка російського правознавця С. Боголюбова про те, що «наповнення терміна «екологічна держава» конкретним змістом, забезпечення дії цих розпоряджень і публічна рішуча вимога їх виконання від усіх посадових осіб та громадян можуть наблизити суспільство до шуканого горизонту. Можна виокремити й розвивати проблему формування екологічної держави для чергового раунду наукових досліджень, де визначати напрями, стадії та методи формування екологічної держави. <...> На сучасному етапі головним є не нарощування нових завдань (цілей, принципів), а планомірна реалізація законодавчих вимог, чи стосуються вони еколого-правового статусу особистості або функцій, обов'язків держави щодо неї» [3, с. 64] (тут і далі переклад автора. – К. М.).

Недостатньо чітко визначення дефініції «екологічна держава», яке має місце сьогодні, утруднює якісне цілепокладання в державотворенні та державному управлінні на будь-якому рівні, починаючи з вирішення питання про внесення цього концепту до тексту Конституції і закінчуючи державно-управлінськими рішеннями державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування на найнижчих рівнях політико-адміністративної системи держави.

Український філософ М. І. Хилько вважає, що така стурбованість екологічними проблемами на міжнародному рівні в подальшому лише зростатиме, і найближчі десятиліття майже всі політичні та економічні структури будуть змушені постійно боротися з поглибленням екологічної кризи в планетарному масштабі, викликаній надінтенсивним використанням природних ресурсів та забрудненням довкілля. За таких умов цивілізована держава може бути лише державою екологічною [11, с. 232]. Однак, на наш погляд, питання можна поставити ще гостріше: сучасні держави та людство в цілому або повинні стати екологічними, або зійти в недалекому майбутньому з історичної, а то й еволюційної арени.

З огляду на вищенаведене метою статті є концептуалізація

поняття «екологічна держава» як цільової моделі в державному управлінні сучасної України.

Більшість дослідників вживає термін «екологічна держава» насамперед у сенсі високоякісного виконання політико-адміністративною системою країни в цілому та її спеціальними органами екологічної функції, яка зазвичай окреслюється чинним екологічним законодавством. При цьому звертається увага на те, що поява ідеї екологічної держави є логічним наслідком розвитку держави як правової, соціальної та демократичної інституції. Так, український науковець В. М. Адам визначає екологічну державу як таку державу, «в якій діяльність спрямована на належне і ефективне виконання екологічної функції як перед сучасниками, так і перед прийдешніми поколіннями. У рамках цієї моделі слід визнати, що контроль за дотриманням державою екологічної функції здійснюватиметься не лише з боку органів державної влади, але й з боку об'єднань громадян, а також міжнародних інституцій» [1, с. 6].

Серед міжнародних інституцій, які опікуються проблемою дотримання екологічних стандартів, В. М. Адам підкреслює особливу роль Європейського суду з прав людини щодо забезпечення контролю за якістю реалізації державою екологічної функції, рішення якого мають штрафний характер у випадку визнання неналежного виконання державою своєї функції стосовно забезпечення екологічних прав особистості, опосередковано окреслених у тексті Європейської конвенції з прав людини. І хоча конвенція не містить безпосередніх норм, які захищають екологічні права і гарантують права на охорону природного екологічного середовища, у своїй практиці Європейський суд з прав людини неодноразово вирішував справи в тому випадку, коли внаслідок дій держави порушувалися екологічні права особи. Зокрема, «у 2011 році Європейським судом з прав людини винесено 2 рішення, які безпосередньо зачіпають виконання Україною екологічної функції держави» [1, с. 6].

Таким чином, становлення України як екологічної держави не є абсолютно вільним вибором самої держави, але суттєво стимулюється ззовні, міжнародним оточенням. При цьому, відповідно до практики Європейського суду з прав людини, за ст. 8 конвенції отримання державою штрафних санкцій стосується не лише випадків, коли екологічну шкоду завдано державними підприємствами, але й випадків, коли держава неналежно регулює приватну промисловість і не розробляє адекватну політику щодо підприємств-забруднювачів.

Російський дослідник А. О. Міняєв визначає, що екологічною

державу можна назвати тоді, коли вона ставить собі за мету досягнення й підтримку чистого довкілля, що сприяє стійкому розвитку суспільства, балансу економічних та екологічних інтересів нинішнього і майбутнього поколінь громадян [8]. У визначенні йдеться про баланс, паритетність економічних та екологічних інтересів. Правознавець А. С. Боголюбов наголошує, що екологізація держави є наслідком вторгнення природоохоронних проблем в усі сфери існування людини, оскільки обумовлена самою необхідністю забезпечення цього існування. Вона актуалізує серйозний конфлікт, тому що «економічний інтерес і експлуатація природних ресурсів превалюють у свідомості багатьох громадян; відносини суспільства і природи обумовлюють сприйняття економіки не як мети розвитку, а як засобу підтримки життя теперішнього і майбутнього поколінь. Екологізоване законодавство покликане врівноважити сучасні економічні та екологічні пріоритети» [4, с. 78]. Розвиваючи цю думку, можна сказати, що протилежністю екологічному суспільству й екологічній державі є, по суті, економічна держава та економічне суспільство, а їх розмежування визначається тим, що в ціннісному плані обирається за мету, а що за засіб. Метою може бути економіка, а засобом екологія, а може бути навпаки, коли метою є екологія, а засобом економіка. Тому екологічне суспільство набуває виразного вигляду, на нашу думку, тоді, коли екологічні інтереси не урівноважуються з економічними, а набувають дещо пріоритетнішого значення, ніж економічні. Таке малоймовірне, однак елементи того, коли деякі держави ставлять екологічні інтереси вище за економічні та політичні, хоч і рідко, але є. Прикладом такого може бути сучасна Німеччина, яка відмовляється від розбудови ядерної енергетики, свідомо нехтуючи власними економічними інтересами [5]. Хочеться сподіватися, що в майбутньому у світовій практиці державного управління кількість таких прикладів буде збільшуватися.

На сьогодні ми можемо констатувати, що навіть проголошення метою державотворення побудову екологічної держави стикається з труднощами практичної реалізації такого імперативу. Наприклад, є критичні закиди щодо втілення проголошених цілей Чорногорією. На думку професора Володимира Пешича, Чорногорію з повним правом можна було назвати будівничою державою, а не екологічною.

Відомий прихильник ідеї екологічної держави С. А. Боголюбов не поділяє думки про необхідність доповнення Конституції Росії положенням, що характеризує країну як екологічну державу, бо найближчим часом таке доповнення не здатне вплинути на

екологічну ситуацію в країні і лише посилить декларативність положень Конституції. «Щоб стати екологічною, – пише він, – виконувати екологічну функцію, держава має бути сильною, тобто відповідати за свої екологічні обіцянки і виконання ухвалених законів, за виконання судових рішень, забезпечувати належний екологічний правопорядок і законність. Без створення цих умов та наявності відповідних обставин роздуми щодо екологізації держави стають лицемірними, а посилення вертикалі державної та адміністративної влади, яке не використовується для реалізації екологічних прав людини, викликає сумніви в забезпеченості єдності слова (передбаченого в законі) і діла, у реальності демократії» [4, с. 84].

Беручи до уваги труднощі цілесвідчення в справі розбудови екологічної держави, ми хотіли б запропонувати диференційований та концептуально поляризований підхід до конкретизації змісту концепту «екологічна держава», розглядаючи діяльність держави як таку, що містить у різному поєднанні такі дії, які сприяють збереженню довкілля та розвитку екосистем (проєкологічний вимір), і такі, які, на жаль, шкодять екології країни (контрекологічний вимір) (таблиця).

Типологія державності залежно від поєднання інтенсивностей її проєкологічного та контрекологічного впливів на екосферу країни

Контрекологічний вплив держави та (або) суспільства	Проєкологічний вплив держави та (або) суспільства			
	відсутній	низький	середній	високий
високий	антиекологічна держава III порядку	антиекологічна держава I порядку	–	–
середній	антиекологічна держава II порядку	–	–	екологічна держава I порядку
низький	–	–	–	екологічна держава II порядку
відсутній	–	–	–	екологічна держава III порядку

На нашу думку, про екологічну державу потрібно говорити не в загальному плані, а диференційовано, розмежовуючи різну міру екологічності та антиекологічності держави. І хоча в наведеній схемі ми виокремлюємо три порядки розвитку феномену «екологічна держава» та «антиекологічна держава», потенційно схема дозволяє виділити більше типів.

Ще одна обставина, на яку слід звернути увагу під час аналізу визначень поняття «екологічна держава», – це те, що вони мають антропоцентричну орієнтацію, є підстави говорити про біоцентричні визначення концепту «екологічна держава». Біоцентризм, на відміну від антропоцентризму, бере до уваги не лише інтереси людини, але й інтереси всіх живих істот в екосфері, закликаючи усвідомити відповідальність людини й держави перед іншими представниками живої природи та якісне функціонування екосистем та біосфери Землі.

За виокремлення та визнання прав тварин на рівні прав людини вже працюють багато прихильників екологічного руху в країнах ЄС [2; 7]. Таким чином, потенційно екологічна держава може тлумачитися досить широко, в антропоцентричному та біоцентричному форматі. Якщо спиратися на наведену вище типологію, то біоцентричний формат повинен бути притаманний екологічній державі третього порядку.

Концепт «екологічна держава» доцільно розглядати в диференційованому вигляді, виокремлюючи різні порядки розвитку екологічної держави. Доцільно розглянути також антитезу цьому поняттю, виокремлюючи концепт «антиекологічна держава», який теж може розглядатися в градуїзованій формі. У найвищих своїх проявах визначення поняття «екологічна держава» повинно базуватися на біоцентризмі, а не антропоцентризмі, коли держава бере на себе відповідальність за сприятливі умови існування не лише для людей, але й для всіх інших елементів екосистеми держави, збільшуючи біорізноманіття в екосфері країни і сприяючи її розвитку в цілому.

Подальші дослідження будуть спрямовані на виокремлення індикаторів (індексів) для державного моніторингу розвитку країни в напрямі розбудови «екологічної держави».

Список використаних джерел

1. **Адам В. М.** Екологічна функція Української держави (в контексті 8 статті Європейської конвенції з прав людини) / В. М. Адам // Наук. зап. Ін-ту законодавства Верховної Ради України. – 2013. – № 1. – С. 5 – 8.
2. **Андрос О. Є.** Екологістські рухи в сучасному політичному процесі / О. Є. Андрос. – К. : Стило, 2012. – 206 с.
3. **Боголюбов С.** Право та єдина державна екологічна політика в Росії / С. Боголюбов // Право України. – 2011. – № 2. – С. 52 – 65.
4. **Боголюбов С. А.** Экологическая функция государства / С. А. Боголюбов // Государство в меняющемся мире : материалы VI Междунар. школы-практикума молодых ученых-юристов, г. Москва, 26 – 28 мая 2011 г. / отв. ред. В. И. Лафитский. – М. : Ин-т законодательства и сравнительного правоведения при Правительстве РФ, 2012. – С. 75 – 85.

5. **Гаевой Г. Е.** Проявление антиамериканизма в Германии в период администрации Буша / Г. Е. Гаевой // Вестн. Томского гос. ун-та. – 2013. – № 372. – С. 84 – 86.

6. **Екологічна** Конституція Землі. Методологічні засади / за ред. Ю. Ю. Туниці. – Л. : РВВ НЛТУ України, 2011. – С. 109 – 110.

7. **Конституція** Германии стала захищати права животных // Известия. – Режим доступу : www.izvestia.ru/news/news15998.

8. **Миняев А. О.** Конституционные основы экологического права : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06 / Миняев А. О. – М., 2003. – 23 с.

9. **Стенограма** четвертого засідання Конституційної Асамблеї [21 червня 2013 року]. – Режим доступу : constituanta.blogspot.ru/2014/02/2013_5765.html.

10. **Стецюк П.** Роль Конституційного Суду України у процесі формування та реалізації національної доктрини конституційної держави / П. Стецюк // Вісн. Конституційного Суду України. – 2011. – № 4 – 5. – С. 62 – 43.

11. **Хилько М. І.** До питання про екологічний характер української правової держави / М. І. Хилько // Політол. вісн. : зб. наук. пр. – К. : Київ. нац. ун-т, 2000. – С. 232 – 236.

12. **Экологическое** государство Черногория отмечает юбилей. – Режим доступа : www.chernogoriya-club.ru/montenegro/news/19699.

List of references

1. **Adam V. M.** Ekologichna funktsiia Ukrainskoi derzhavy (v konteksti 8 statti Yevropeiskoi konventsii z prav liudyny) / V. M. Adam // Nauk. zapysky In-tu zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy. – 2013. – № 1. – С. 5 – 8.

2. **Andros O. Ye.** Ekologicheskii rukhy v suchasnomu politychnomu protsesi / O. Ye. Andros. – K. : Stylos, 2012. – 206 s.

3. **Boholiubov S.** Pravo ta yedyna derzhavna ekologichna polityka v Rosii / S. Boholiubov // Pravo Ukrainy. – 2011. – № 2. – С. 52 – 65.

4. **Bogolyubov S. A.** Ekologicheskaya funktsiya gosudarstva / S. A. Bogolyubov // Gosudarstvo v menyayushchemsya mire : materialy VI Mezhdunar. shkolyi-praktikuma molodyih uchenyih-yuristov, g. Moskva, 26 – 28 maya 2011 g.) / otv. red. V. I. Lafitskiy. – M. : In-t zakonodatelstva i sravnitel'nogo pravovedeniya pri Pravitel'stve RF, 2012. – С. 75 – 85.

5. **Gaevoy G. E.** Proyavlenie antiamerikanizma v Germanii v period administratsii Busha / G. E. Gaevoy // Vestn. Tomskogo gos. un-ta. – 2013. – № 372. – С. 84 – 86.

6. **Ekologichna** Konstytutsiia Zemli. Metodolohichni zasady / za red. Yu. Yu. Tunytsi. – L. : RVV NLTU Ukrainy, 2011. – С. 109 – 110.

7. **Konstitutsiya** Germanii stala zaschischat prava zhivotnyih // Izvestiya. – Rezhim dostupu : www.izvestia.ru/news/news15998.

8. **Minyaev A. O.** Konstitutsionnyie osnovyi ekologicheskogo prava : avtoref. dis. ... kand. jurid. nauk : 12.00.06 / Minyaev A. O. – M., 2003. – 23 s.

9. **Stenohrama** chetvertogo zasidannia Konstytutsiinoi Asamblei [21 chervnia 2013 roku]. – Rezhym dostupu : constituanta.blogspot.ru/2014/02/2013_5765.html.

10. **Stetsiuk P.** Rol Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy u protsesi formuvannia ta realizatsii natsionalnoi doktryny konstytutsiinoi derzhavy / P. Stetsiuk // Visn. Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy. – 2011. – № 4 – 5. – С. 62 – 43.

11. **Khylko M. I.** Do pytannia pro ekologichnyi kharakter ukrainskoi pravovoi derzhavy / M. I. Khylko // Politolohichni visnyk : zb. nauk. pr. – K. : Kyiv. nats. un-t, 2000. – С. 232 – 236.

12. **Ekologicheskoe** gosudarstvo Chernogoriya otmechaet yubiley. – Rezhim dostupa : www.chernogoriya-club.ru/montenegro/news/19699.

Надійшла до редколегії 08.04.14

УДК 35.072

Олена САЛІЄНКО

*Національна академія державного управління
при Президентіві України*

Харківський регіональний інститут державного управління

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ВЗАЄМОДІЇ ПАРЛАМЕНТУ ТА УРЯДУ В ЗАКОНОДАВЧОМУ ТА БЮДЖЕТНОМУ ПРОЦЕСАХ

Розглядаються проблеми взаємодії органів законодавчої та виконавчої влади в зарубіжних країнах, досліджуються законодавчий та бюджетний процеси як форми взаємодії парламенту та уряду.

Ключові слова: взаємодія, законодавча та виконавчої влада, законодавчий процес, бюджетний процес.

Елена Салиенко. Зарубежный опыт взаимодействия парламента и правительства в законодательном и бюджетном процессах

Рассматриваются проблемы взаимодействия органов законодательной и исполнительной власти в зарубежных странах, исследуются законодательный и бюджетный процессы как формы взаимодействия парламента и правительства.

Ключевые слова: взаимодействие, законодательная и исполнительная власть, законодательный процесс, бюджетный процесс.

Olena Saliyenko. Foreign experience of working parliament and government in the legislative and budgetary process

This paper addresses the problem of interaction between the legislative and executive power in foreign countries, examines legislative and budgetary processes as forms of cooperation between parliament and government.

Key words: interaction, legislative and executive power, legislative process, budget process.